CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

Rodzaj dokumentu:	**Zasady oceniania rozwiązań zadań**
Egzamin:	**Egzamin maturalny**
Przedmiot:	**Wiedza o społeczeństwie**
Poziom:	**Poziom rozszerzony**
Formy arkusza:	EWOP-R0-100.
Termin egzaminu:	8 czerwca 2026 r.
Data publikacji dokumentu:	26 czerwca 2026 r.

Uwaga. Akceptowane są wszystkie odpowiedzi merytorycznie poprawne i spełniające warunki zadania.

Zadanie 1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi
Typ 1.: Spadł odsetek małżeństw z dziećmi jako tradycyjnej struktury rodziny – z 49,7% do 41,8% [o 7,9 pkt proc.].
Typ 2.: Wzrósł odsetek małżeństw bez dzieci, czyli niewypełniana jest tradycyjna funkcja rodziny (prokreacyjna) – z 24,6% do 30,2% [o 5,6 pkt proc.].
Typ 3.: Wzrósł odsetek rodzin niepełnych, w których to ojciec wychowuje dzieci – z 3% do 3,8% (o 0,8 pkt proc.);
Typ 4.: Wzrósł odsetek związków niesformalizowanych z dziećmi – z 1,6% do 2,8% (o 0,8 pkt proc.).
Typ 5.: Wzrósł odsetek związków niesformalizowanych bez dzieci z 1,3% do 2,6% (o 1,3 pkt proc.).

Zadanie 2.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Liczba osób z wykształceniem wyższym obejmuje również osoby, które ukończyły studia I stopnia i mają tytuł zawodowy licencjata, inżyniera lub równorzędny.

Zadanie 2.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
1. F
2. P

Zadanie 2.3. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Takie społeczeństwo wymaga podnoszenia poziomu edukacji, co wiąże się ze wzrostem wykształcenia. Potwierdzają to dane z tabeli, zgodnie z którymi odsetek osób z wykształceniem wyższym wzrósł o 6 punktów procentowych, a odsetek osób z wykształceniem średnim – o 1 punkt procentowy.

Zadanie 2.4. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – wybranie poprawnego dokończenia zdania.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
C

Zadanie 3. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie poprawnej nazwy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
inflacja

Zadanie 4.1. (0–2)

Zasady oceniania
2 pkt – podanie trzech poprawnych nazw oraz przyporządkowanie do nich właściwych numerów.
1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw oraz przyporządkowanie do nich właściwych numerów ALBO podanie trzech poprawnych nazw.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
A. Niemcy / mniejszość niemiecka, 6
B. Ukraińcy / mniejszość ukraińska, 2
C. Litwini / mniejszość litewska, 3

Zadanie 4.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Rozstrzygnięcie – Nie.
Uzasadnienie – Zgodnie z przepisami polskiego prawa z progu wyborczego zwolnione są wszystkie komitety wyborcze stworzone przez mniejszości narodowe, a nie – tylko komitet mniejszości niemieckiej (choć tylko ten ostatni uczestniczył w podziale mandatów do Sejmu RP).

Zadanie 5. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie poprawnej nazwy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
kultura polityczna

Zadanie 6.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – wybranie poprawnego dokończenia zdania.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
B

Zadanie 6.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi
Typ 1.: Fundację może założyć jedna osoba – fundator, a do założenia stowarzyszenia potrzebnych jest co najmniej siedem osób.
Typ 2.: Fundację może założyć osoba prawna, a stowarzyszenie – tylko osoby fizyczne.
Typ 3.: Poza statutem (co nie różni fundacji i stowarzyszenia) do założenia fundacji potrzebny jest akt fundacyjny w formie aktu notarialnego.
Typ 4.: Aby założyć fundację, musi być fundusz założycielski, a stowarzyszenie nie wymaga majątku początkowego.

Zadanie 7.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
Organ stanowiący samorządu województwa – sejmik województwa
Przedstawiciel Rady Ministrów RP w województwie – wojewoda

Zadanie 7.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Wyższe kwalifikacje osób poszukujących pracy (umiejętności cyfrowe, znajomość języka) zwiększają ich mobilność zawodową, a tym samym – szanse na znalezienie pracy.

Zadanie 7.3. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Aby wykorzystywać dostępne środki unijne, konieczne jest współfinansowanie ze środków województwa (w omawianym w tekście 2. projekcie – 15%), a zatem małe możliwości tego współfinansowania ograniczają możliwość pozyskania środków z UE.

Zadanie 8. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Na rysunku satyrycznym wykorzystano inne rozumienie sformułowania *wolne media* (wolne vs. szybkie, a nie wolne – vs. niewolne, zniewolone). Sytuację, w której ktoś nadzorujący decyduje za dziennikarza, że jakaś informacja ukaże się później, można intepretować jako element manipulacji bądź sterowania, zatem tak rozumiane *wolne media* nie są wolnymi mediami.

Zadanie 9.1. (0–2)

Zasady oceniania
2 pkt – podanie trzech poprawnych nazw.
1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
1. Szwajcarii / Konfederacji Helwe(ty)ckiej
2. zgromadzenie (ludowe)
3. bezpośredniej

Zadanie 9.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne sformułowanie wady i zalety.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi
Zaleta –
Typ 1.: Dzięki takiej formie może rosnąć zaangażowanie obywateli w sprawy publiczne.
Typ 2.: Dzięki takiej formie może wzrastać odpowiedzialność współdecydujących.
Wada –
Typ 1.: Taka forma znacznie wydłuża, spowalnia proces podejmowania decyzji.
Typ 2.: W procesie podejmowania decyzji wymagających czasem znacznej wiedzy mogą uczestniczyć wszyscy – także ci, których kompetencje w danym zakresie są nikłe.

Zadanie 10.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie poprawnej nazwy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
system dwupartyjny

Zadanie 10.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Zastosowany system wyborczy oznacza, że *zwycięzca* (w JOW-ie) *bierze wszystko* (mandat dostaje ten, kto otrzymał większość – nawet względną – głosów). Niedoreprezentacja LD oznacza ich niemałe poparcie w skali kraju, które jednak przełożyło się na zwycięstwa tylko w 11 JOW-ach. Nadreprezentacja SPN jest związana z brakiem poparcia dla tej partii poza Szkocją, ale z uzyskaniem najlepszych wyników przez jej przedstawicieli aż w 48 JOW-ach.

Zadanie 11.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie poprawnej nazwy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi
Typ 1.: liberalizm / neoliberalizm (gospodarczy)
Typ 2.: leseferyzm

Zadanie 11.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Menadżerowie w okresie koniunktury i wzrostu gospodarczego nie życzyli sobie interwencji państwa (nie chcieli dzielić się zyskami), a w okresie kryzysu – sięgają po pomoc państwa.

Zadanie 12.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
1. F
2. F

Zadanie 12.2. (0–2)

Zasady oceniania
2 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych różnic.
1 pkt – sformułowanie jednej poprawnej różnicy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi
Sposób wyłaniania organu pełniącego funkcję drugiej izby parlamentu:
Typ 1.: W państwie 1. członkowie Rady Związkowej są powoływani przez rządy krajów związkowych, a Senat w państwie 2. tworzą w większości senatorowie wybrani w wyborach powszechnych.
Typ 2.: W państwie 2., w przeciwieństwie do państwa 1., w skład organu pełniącego funkcję drugiej izby parlamentu wchodzą byli prezydenci.
Odpowiedzialność polityczna rządu:
Typ 1.: W państwie 2. rząd jest odpowiedzialny przed całym parlamentem (przed oboma izbami parlamentu), a w państwie 1. – przed Parlamentem Związkowym (organem pełniącym funkcję izby pierwszej).
Typ 2.: W państwie 2. można przegłosować wotum nieufności wobec rządu bez wskazywania kandydatury nowego premiera, a w państwie 1. w ramach politycznej odpowiedzialności parlamentarnej rządu jest tylko konstruktywne wotum nieufności.
Typ 3.: W praktyce politycznej państwa 2. parlament może zmusić do ustąpienia jednego ministra – istnieje (inaczej niż w państwie 1.) indywidualna odpowiedzialność parlamentarna członków rządu.

Zadanie 13. (0–1)

Zasady oceniania
2 pkt – podanie trzech poprawnych nazw.
1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
1. absolutorium
2. kontrolnej
3. Najwyższej Izby Kontroli

Zadanie 14.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych rozwiązań uzasadniających.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi
Typ 1.: Zgodnie z *Konstytucją RP* sędziowie nie mogą być członkami partii politycznej.
Typ 2.: Sędziowie są powoływani na czas nieokreślony i nieusuwalni.
Typ 3.: Sędziowie są niezawiśli – podlegają tylko *Konstytucji RP* i ustawom.

Zadanie 14.2. (0–2)

Zasady oceniania
2 pkt – cztery poprawne przyporządkowania instytucji do kompetencji.
1 pkt – dwa ALBO trzy poprawne przyporządkowania instytucji do kompetencji.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Kompetencja / Instytucja	Sąd Najwyższy	Trybunał Stanu	Trybunał Konstytucyjny
Rozstrzyga spory kompetencyjne między centralnymi organami państwa.			X
Stwierdza ważność wyborów ogólnokrajowych (np. Prezydenta RP).	X		
Rozstrzyga w przedmiocie odpowiedzialności konstytucyjnej osób zajmujących najważniejsze stanowiska państwowe.		X	
Sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania.	X		

Zadanie 15.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Rozstrzygnięcie – Nie.
Uzasadnienie –
Typ. 1.: Dyrektywy i rozporządzenia w UE to akty będące prawem wtórnym / pochodnym.
Typ. 2.: Prawo pierwotne dla UE to traktaty założycielskie czy reformujące strukturę i funkcjonowanie organizacji, a nie dyrektywy czy rozporządzenia.

Zadanie 15.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne wyjaśnienie różnicy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Państwa członkowskie UE mają swobodę w zakresie wdrożenia dyrektywy (implementują ją, tworząc określone przepisy prawne), a rozporządzenie unijne jest bezpośrednio stosowane – obowiązuje bez konieczności wprowadzania przez państwo nowych odrębnych przepisów prawnych.

Zadanie 16.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Rozstrzygnięcie – przestępstwo kwalifikowane.
Uzasadnienie –
Typ 1.: To przestępstwo wiąże się z targnięciem na życie, a więc ma poważniejsze konsekwencje, jest społecznie bardziej niebezpieczne niż przestępstwo zasadnicze.
Typ 2.: To przestępstwo jest zagrożone surowszymi karami niż przestępstwo zasadnicze.

Zadanie 16.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – wybranie poprawnego dokończenia zdania.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
A

Zadanie 17. (0–3)

Zasady oceniania
3 pkt – podanie sześciu poprawnych elementów (nazw i sumy).
2 pkt – podanie czterech lub pięciu poprawnych elementów (spośród nazw i sumy).
1 pkt – podanie dwóch lub trzech poprawnych nazw (spośród nazw i sumy).
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
1. Rejonowy
2. Cywilny
3. Pozwana/Pozwany
4. Powód
5. 72 tysiące
6. Pozew

Zadanie 18.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – dwa poprawne przyporządkowania generacji do przepisu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
Przepis 1.: generacja II
Przepis 2.: generacja I

Zadanie 18.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Realizacja praw zawartych w przepisach wymaga od państwa podjęcia działań, a nie – powstrzymania się od nich, jak przy kategorii praw negatywnych.

Zadanie 19.1. (0–2)

Zasady oceniania
2 pkt – podanie poprawnej nazwy oraz sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.
1 pkt – podanie poprawnej nazwy ALBO sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Nazwa organu – Rada Bezpieczeństwa.
Wyjaśnienie – Rosja jest stałym członkiem tego organu i w związku z tym dysponuje prawem weta absolutnego, a zatem jej sprzeciw (jak w tym przypadku) blokuje określone decyzje (tu: przedłużenie pomocy, w której rozdziale nie uczestniczą władze państwa, do którego pomoc ta jest kierowana).

Zadanie 19.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie poprawnej nazwy oraz przyporządkowanie do niej właściwego numeru.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
Nazwa państwa – Syria / Syryjska Republika Arabska
Numer na mapie – 2

Zadanie 19.3. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Czerwony krzyż i czerwony półksiężyc to symbole związane z dwiema najliczniej wyznawanymi religiami na świecie – chrześcijaństwem i islamem. Czerwony kryształ jest symbolem neutralnym religijnie. Pierwsze dwa symbole uznano z czasem za niewystarczające, nie tylko dlatego, że na świecie są też inne religie, lecz także z uwagi na laicyzację społeczną (ludność bezwyznaniowa, niereligijna).

Zadanie 19.4. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia wraz z podaniem właściwej nazwy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź
Konwencja genewska (z materiału 2.) oraz pomoc międzynarodowa w celu ratowania życia (z materiału 1.) to kwestie z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego (odpowiednio: akt prawny i rozwiązania prawne).

Zadanie 20.1. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – wybranie poprawnego dokończenia zdania.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
B

Zadanie 20.2. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie poprawnej nazwy.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
Rada Europy

Zadanie 21. (0–1)

Zasady oceniania
1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie
1. Kosowo.
2. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

Zadanie 22. (0–12)

Zasady oceniania

Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA **12 PKT** Zdający w pełni scharakteryzował cztery istotne dla danego tematu aspekty zagadnienia. 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym, wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.
Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA **8 PKT** Zdający: – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) albo – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.

Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA **4 PKT** Zdający: – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) albo – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.
	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych. SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem. JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.
0 PKT Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I. 5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.	Przy pracy o wartości merytorycznej 0 pkt nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.

Temat 1.

Aspekty tematu:

1) Charakterystyka aspektu politycznego globalizacji, np.:
– prowadzi do większej współzależności i integracji państw;
– efektem jest tworzenie się „jednego świata", światowego społeczeństwa;
– może sprzyjać zanikaniu państwa narodowego przy jednoczesnym wzroście znaczenia ponadnarodowych korporacji;
2) Charakterystyka aspektu gospodarczego globalizacji, np.:
– polega na ujednoliceniu rynków i obracanych na nich różnorodnych towarów;
– sprzyja zniesieniu większości barier występujących w handlu;
– kryzysy gospodarcze, finansowe w jednej części świata powodują, że są one odczuwane globalnie;
– stwarza warunki sprzyjające państwom o wyższym poziomie PKB per capita, w efekcie czego sprzyja globalnie rosnącym nierównościom;
3) Charakterystyka aspektu kulturowego
– jest rezultatem rozwoju masowej turystki, wzmożonych migracji, rozwoju mass mediów, internetu;
– świat staje się globalną wioską z globalnym językiem (angielskim), globalną kulturą (masową);
– macdonaldyzacja społeczeństwa;
4) Przedstawienie zalet i wad globalizacji
– zalety: szerzenie się demokracji, szybszy rozwój gospodarczy poszczególnych krajów oparty w głównej mierze na likwidacji barier handlowych, wzrost nakładów na badania i rozwój skutkujący rozprzestrzenianiem się innowacji czy zmniejszenie stopnia ubóstwa, lepsze wykorzystywanie zasobów naturalnych i siły roboczej;
– wady: niekontrolowany rozwój korporacji ponadnarodowych, negatywny wpływ potęg gospodarczych na interesy krajów rozwijających się, spowolnienie sektorów niekonkurencyjnych, drenaż wykwalifikowanych pracowników i wzrost bezrobocia w tradycyjnych sektorach gospodarki, potęgowanie nierówności.

Temat 2.

Aspekty tematu:

1) Porównanie zasad ustrojowych suwerenności i przedstawicielstwa
– różnice związane z zasadą suwerenności – obecnie suwerenem naród, a wówczas ta kategoria rozmyta: lud pracujący, lud pracujący miast i wsi oraz naród;
– podobieństwa związane z zasadą przedstawicielstwa – poprzez wybory urzeczywistniana ma być suwerenność naczelnego podmiotu (narodu, ludu);
2) Porównanie zasad ustrojowych związanych z systemem partyjnym i samorządem terytorialnym
– różnice związane z systemem partyjnym – obecnie pluralizm polityczny, wówczas konstytucyjnie ujęty system partii hegemonicznej z PZPR jako hegemonem;
– różnice związane z organizacją władzy w terenie – obecnie samorząd terytorialny z własnymi organami, wówczas scentralizowany system rad narodowych;
– podobieństwo związane z organizacją władzy w terenie – możliwość odwołania wybranych organów;

3) Porównanie organów prawodawczych
– różnice związane z umiejscowieniem parlamentu – obecnie parlament w ramach trójpodziału władzy opartego na współpracy jej gałęzi (system parlamentarno-gabinetowy), wówczas – formalny system jednolitości władzy państwowej z parlamentem jako organem najwyższym (system parlamentarno-komitetowy);
– różnice związane z organizacją parlamentu – obecnie parlament dwuizbowy z mandatem wolnym parlamentarzystów, wówczas parlament jednoizbowy z mandatem imperatywnym parlamentarzystów;
– podobieństwo związane z nazwą „sejm”;
4) Porównanie instytucji głowy państwa
– podobieństwo związane z republikańską formą rządu i kompetencjami typowymi dla głowy państwa (prawo łaski, umowy międzynarodowe);
– różnice związane z charakterem głowy państwa – wówczas instytucja kolegialna, obecnie jednoosobowy Prezydent RP; obecnie wybierana w wyborach powszechnych, wówczas – przez parlament;
– różnice związane z kompetencjami głowy państwa – wskazane kompetencje sądowe przynależą obecnie nie Prezydentowi RP, ale organom władzy sądowniczej, obecnie nie przewiduje się (poza szczególnym stanem) aktów normatywnych głowy państwa mających moc ustawy.

Temat 3.

Aspekty tematu:

1) Przedstawienie – na podstawie *Konwencji o prawach dziecka* z 1989 roku i *Konstytucji RP* – praw dziecka wynikających generalnie z praw człowieka (dotyczące wszystkich, nie tylko dzieci):
– uznanie, że źródłem praw i wolności jest przyrodzona i niezbywalna godność człowieka,
– wskazanie na prawa o charakterze osobistym: prawo do życia, prawo do uzyskania obywatelstwa, do tożsamości, zakaz nieludzkiego traktowania, prawo do wypowiedzi, do swobody myśli, wyznania i sumienia, prawo do prywatności itd.
– wskazanie na prawa o charakterze politycznym inne niż dostępne po uzyskaniu pełnoletniości: prawo do informacji, do swobodnego zrzeszania się, do pokojowych zgromadzeń,
– wskazanie na prawa socjalne: do ochrony zdrowia, systemu zabezpieczenia społecznego, do wypoczynku i czasu wolnego, uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym;

2) Przedstawienie – na podstawie *Konwencji o prawach dziecka* z 1989 roku i *Konstytucji RP* – praw podmiotowych dzieci:
– dobro dziecka najważniejsze przy postępowaniu władz publicznych,
– prawo do nauki, a w Polsce – do bezpłatnej nauki w szkołach publicznych do 18. roku życia,
– ochrona przed przemocą, wyzyskiem (w jakimkolwiek aspekcie, także ekonomicznym i seksualnym), okrucieństwem i demoralizacją;
– zakaz handlu dziećmi, transferu czy nielegalnego wywozu za granicę, szczególne prawa ochrony w czasie konfliktów zbrojnych;
– podejmowanie działań w celu ochrony dzieci przez nielegalnym używaniem narkotyków i psychotropów;

– w sytuacji pozbawienia opieki rodzicielskiej prawo do opieki i pomocy władz publicznych, szczególna troska o dzieci niepełnosprawne, prawo do pozostawania – o ile to możliwe – pod opieką swych rodziców;

3) Przedstawienie specyfiki polskich regulacji dotyczących praw dziecka
– przepisy *Konwencji o prawach dziecka* dotyczące prawa do informacji, do wypowiedzi, do swobody myśli, wyznania i sumienia, do swobodnego zrzeszania się, do pokojowych zgromadzeń, do prywatności zostały przez Polskę przyjęte, ale z zastrzeżeniami, że prawa te realizowane są z poszanowaniem władzy rodzicielskiej, zgodnie z polskimi zwyczajami i tradycjami dotyczącymi miejsca dziecka w rodzinie;
– unormowania z *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* oraz *Konstytucji RP*: wzajemny szacunek i wspieranie się z rodzicami; akt urodzenia i nazwisko, prawo dziecka do wychowania przez rodziców z poszanowaniem jego godności i praw, prawo do decydowania i składania oświadczeń woli, ale po wysłuchaniu opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra; prawo do bycia wysłuchanym przez rodziców i do tego, by podejmując decyzje w sprawie dziecka w miarę możliwości uwzględnili oni zdanie dziecka (*Konstytucja RP*) i jego rozsądne życzenie (k.r. i o.);

4) Przedstawienie systemów ochrony praw dziecka
– system międzynarodowy: Komitet Praw Dziecka, do którego państwa-strony przedkładają sprawozdania; UNICEF (Fundusz NZ na rzecz Dzieci);
– system krajowy: instytucja Rzecznika Praw Dziecka; inny typ procesu karnego wobec nieletniego – przed sądem rodzinnym; inny typ kar (poza najcięższymi przestępstwami popełnianymi przez niepełnoletnią młodzież): środki wychowawcze i poprawcze; uprawnienia sądów opiekuńczych ze względu na dobro dziecka.